

Т.М. Малиновська

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ

Є.О. Гладкова

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ

Протидія втягнення дітей у злочину та іншу антигромадську діяльність

На сьогоднішній день значно зменшився вплив державних установ, до компетенції яких входить забезпечення навчання та культурного становлення підростаючого покоління. Втягнення дитини у злочинній або іншій антигромадській діяльності є негативним наслідком руйнування моральних основ нашого суспільства. За таких обставин небезпеку становить свідомий кримінальний вплив з боку дорослих осіб на підлітків, спонукання дітей до вчинення злочинних дій або використання їх з метою реалізації власних злочинних намірів. Дитяча безпритульність є результатом негативного впливу соціуму та однією з найболючіших проблем сучасної України, яка може призвести до зростання злочинності у майбутньому. Підвищення ефективності протидії з посяганнями на життя, здоров'я, моральний та фізичний розвиток дітей, втягнення їх у злочинну та іншу антигромадську діяльність є актуальною проблемою на сьогоднішній день.

Під втягненням дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітню особу з метою викликати у неї рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись іншою антигромадською діяльністю [1].

Втягнення – це схиляння дитини до негативної девіантної поведінки, тобто здійснення дитиною аморальної або протиправної дії, а саме злочину або правопорушення.

Втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність проявляється в діях дорослої особи, пов'язаних із безпосереднім психічним чи фізичним впливом на дітей, вчинених з метою викликати в них прагнення взяти участь в одному чи кількох злочинах [1].

Фізичне насильство проявляється у заподіянні тілесних ушкоджень, мордуванні, катуванні тощо.

До психічного насильства слід віднести погрозу застосування насильства, завдання матеріальних збитків, ганьба в очах однолітків та товаришів, позбавити повсякденного спілкування, переконання, залякування, обман, шантаж, підкуп, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких почуттів; надання порад про місце й способи вчинення злочину або приховування його слідів; обіцянка приховати сліди злочину, забезпечити грошима, подарунками, розвагами тощо.

Втягнення дітей у злочинну або іншу антигромадську діяльність вже давно стало однією з глобальних проблем не лише в Україні, а й в інших державах, тому що існує «залежність злочинності дорослих від злочинності неповнолітніх, оскільки остання є у певному розумінні джерелом і резервом усієї злочинності» [1]. І щоб не допустити зростання злочинності, необхідно активізувати увагу на злочинності дітей, її попередженні, і головне – захистити дітей від негативних явищ, серед яких одним із найнебезпечніших є втягнення дорослими особами дітей у злочинну або іншу антигромадську діяльність.

Проблема протидії втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність пов'язана з соціальними факторами, адже має справу з певними соціальними групами або окремими індивідами та життєвими ситуаціями. Протидія це спеціальна соціальна система, яка зорієнтована на ті чи інші категорії людей. Відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 р. протидія втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність являє собою цілісну систему узгоджених, різноманітних дій державних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян, спрямованих на пошук шляхів, способів та засобів зниження рівня негативного впливу на дітей та як наслідок їхньої девіантної поведінки. Саме тому для подолання цього негативного соціального явища необхідний комплексний підхід щодо вирішення причин, умов та наслідків його існування.

Кримінальна відповідальність за втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність встановлена ст. 304 «Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність» Кримінального кодексу України і рядом інших статей (ч.3 ст. 300; ч.3 ст. 301; ч.3 ст. 302; ч.3 ст. 303; ч.3 ст. 307; ч.3 ст. 309; ч.2 ст. 315; ч.2 ст. 317; ст. 323; ст. 324; ч.9 ст. 67). Суспільна небезпечність передбачених дій полягає в згубному впливі на дітей, у можливості заподіяння шкоди їх моральному благополуччю. Необхідно зазначити, що диспозиція ст. 304 КК України передбачає кримінальну відповідальність за втягнення у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми лише неповнолітніх осіб. Кримінальний кодекс не містить визначення поняття «неповнолітній». З прийняттям нових Сімейного та Цивільного кодексів України термін «неповнолітній» набув чіткого визначення, а саме «неповнолітньою» вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ст. 6 «Дитина» Сімейного кодексу України) [2]. Отже диспозицію ст. 304 КК України необхідно трактували розширено, бо згідно Кримінального кодексу України, втягнення малолітньої дитини (особи до 14 років) у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми не може бути підставою для переслідування за ст. 304 КК України, а в такому випадку Кримінальний кодекс України звужує рамки кримінально-правового захисту малолітніх осіб. Задля виключення підміни понять ми використовуємо поняття «дитина».

На сьогоднішній день втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність характеризується постійно зростаючим рівнем латентності. Спосіб втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність завжди детермінується всією сукупністю обставин, що характеризують злочин, особу злочинця, особу потерпілого (дитини) [3]. Слід зазначити, що від способу втягнення, який обрала доросла особа, залежить й кваліфікація його дій. Серед різноманітних способів втягнення дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність найбільш небезпечним є саме примушування до вчинення конкретного суспільно небезпечного діяння.

Система протидії втягненню дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність повинна бути інтегрованою в усі основні сфери життєдіяльності дітей і

мати необхідний методичний, нормативний, кадровий і фінансовий потенціал. Різноманітність завдань і використовуваних методів, велика кількість суб'єктів, які беруть участь у проведенні роботи з протидії втягненню дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність, їх різноманітна відомча підпорядкованість і правовий статус потребують координації діяльності суб'єктів протидії та значного посилення уваги до планування цієї діяльності. Особливу увагу слід звернути на те, що система протидії втягненню дітей у злочинну та іншу антигромадську діяльність повинна розглядатися не тільки як узгоджена діяльність суб'єктів протидії, але й містити в собі різноманітні форми профілактики, заходи попереджувального впливу.

До системи заходів і засобів протидії можна віднести:

- інформування населення через засоби масової інформації про юридичну відповідальність за здійснення кримінального впливу на дітей, за їх втягнення до незаконної дитячої праці, а також у злочинну та іншу антигромадську діяльність;
- здійснення правового виховання населення;
- проведення віктимологічної профілактики серед дітей;
- надання консультативної допомоги дітям та їх батькам або особам, що їх замінюють тощо.

Список використаної літератури

1. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2004р. № 2.

2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2 –ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 986 с. (с. 701-703).

3. Шость Н. В. Выявление следователем способов вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность. / Шость Н. В. – Сб. Криминалистика и судебная экспертиза. – Киев, 1971 – вып. 8 (с.16).